

KÄRANDE

Konsumentombudsmannen (KO),
118 87 STOCKHOLM

SVARANDE

Västerlånggatan 65 AB, Box 2153,
103 14 STOCKHOLM

SAKEN

produktsäkerhet avseende cigarettändare

DOMSLUT

1. Marknadsdomstolen förbjuder Västerlånggatan 65 AB vid vite av fyrahundratusen (400 000) kr att tillhandahålla i målet påtalade cigarettändare utformade som en mobiltelefon respektive en penna eller andra liknande tändare med samma skaderisk.
2. Marknadsdomstolen lämnar KO:s yrkande om åläggande att återkalla eller att informera om riskerna med de under punkten 1 påtalade cigarettändarna utan bifall.

YRKANDEN

KO har yrkat att Marknadsdomstolen skall förbjuda Västerlånggatan 65 AB (VAB) vid vite att tillhandahålla

1 a) ingiven cigarettändare utformad som en mobiltelefon eller andra liknande tändare som företer en sådan likhet med på marknaden existerande leksaker att de medför en särskild lockelse för barn och därmed särskild risk för skada eller, i andra hand, ingiven cigarettändare utformad som en mobiltelefon eller andra liknande tändare som inte uppfyller kraven i standarden SS-EN ISO 9994:1996,

1 b) ingiven cigarettändare utformad som en penna eller andra liknande tändare som företer en likhet med andra produkter och därmed utgör en sådan lockelse för barn att de medför en särskild risk för skada eller, i andra hand, ingiven cigarettändare utformad som en penna eller andra liknande tändare som inte uppfyller kraven i SS-EN ISO 9994:1996.

2. KO har också yrkat att Marknadsdomstolen skall ålägga VAB vid vite att återkalla aktuella cigarettändare utformade som en penna respektive en mobiltelefon från konsumenter som innehar produkten samt att till konsumenter tillkännage erbjudandet om återkallelse i skälig omfattning i rikstäckande tidningar eller, i andra hand, att i skälig omfattning i rikstäckande tidningar informera om risken med tändarna och hur den skall förebyggas.

VAB har – som det får förstås – bestritt KO:s talan.

GRUNDER OCH UTVECKLING AV TALAN

KO

Bakgrund

Konsumentverket har under de senaste åren uppmärksammat den ökade förekomsten av cigarettändare som ser ut som något annat än cigarettändare, s.k. novelty lighters. Sådana tändare kan likna t.ex. mobiltelefoner, läskburkar eller skjutvapen.

VAB säljer presentartiklar m.m. i sin butik ”2 Floor Store” på Västerlånggatan 65 i Stockholm. I april 2002 köpte Konsumentverket två olika modeller av novelty lighters i VAB:s butik. Tändaren utformad som en mobiltelefon fanns i rött eller blått och inköptes den 25 april 2002 för ett pris av 29 kr. När man trycker nedåt på ett reglage på baksidan av produkten tänds en låga bredvid ”antennen”. Om man trycker på en knapp på sidan på tändaren fälls ett lock ner på samma sätt som på en riktig mobiltelefon. Tändaren utformad som en penna fanns i svart eller silverfärgad och inköptes den 22 april 2002 för samma pris. När man trycker på knappen högst upp glider denna ner mot ena sidan och samtidigt tänds en låga. När man skruvar på spetsen längst ned på ”pennan” förs en kulspets fram. Denna produkt kan således användas som både penna och tändare.

Yrkande 1 a)

En tändare utgör en risk i sig eftersom dess funktion är att generera eld. Denna generella risk har medfört att en standard har tagits fram för att öka säkerheten. Det har dock även avseende ”vanliga” tändare framförts krav på att dessa skall förses med en barnsäkerhetspärr, vilket framgår av Europakommissionens mandat till standardiseringsorganet CEN angående revidering av gällande standard.

Novelty lighters medför emellertid en utökad risk i jämförelse med vanliga tändare eftersom dessa tändare vid en första anblick inte ser ut som en tändare utan snarare liknar leksaker, prydnadsföremål eller någon annan produkt. Framför allt barn – men även vuxna – har vid en första kontakt svårt att uppfatta att produkten är en tändare. Produktens utformning är vidare sådan att konsumenten inte omedelbart kan uppfatta hur man får tändaren att avge eld och varifrån eldslågan kan tänkas komma.

I Europakommissionens mandat till CEN anges att den nya standarden bl.a. skall

”include a statement that no lighter of any types covered by the Standard may have an enclosure which is shaped, decorated, incorporates devices or imitates products so that they are likely to be treated as toys by children”.

Under rubriken “A: CHILD RESISTANCE AND CHILD APPEAL (NOVELTY LIGHTERS)” anges vidare följande.

“An important factor for avoiding accidents with lighters involving children is not to make the design attractive to children”

En ny standard, Europastandarden EN 13869:2002, har därefter antagits, vilken även fastställdes som svensk standard den 20 december 2002 (SS-EN 13869 Tändare – Barnsäkerhet – krav och provningsmetoder). I denna standard anges beträffande vad som skall avses med novelty lighter följande.

”flame-producing product ... that resembles by any means to another object commonly recognised as appealing to or intended to use by children younger than 51 months ... This includes, but is not limited to, lighters or holders that are clearly intended to hold lighters, the shape of which resembles cartoon characters, toys, guns, watches, telephones, musical instruments, vehicles ... or other entertaining features.”

I nämnda standard anges även i artikel 4.2 att “no lighters shall be an novelty lighters”.

Att framför allt barn kan få uppfattningen att tändaren utformad som en mobiltelefon är en leksak förstärks av att det finns leksaker som har ett mycket snarlikt utförande och som är förhållandevis billiga och vanligt förekommande. Trycker man på någon av knapparna på en sådan leksak ger den ljud ifrån sig. Om ett barn ser något som liknar en sådan leksaksmobiltelefon kan barnet därför vara intresserat av att trycka på olika knappar för att få fram ljud. På den påtalade tändaren kan då en låga komma att tändas och överraska barnet.

Den potentiella risken med de påtalade produkterna är att bränder kan uppstå och orsaka brännskador på såväl personer som egendom. Ett barn som leker nära något lättantändligt material kan förorsaka allvarliga brandolyckor med i värsta fall dödlig utgång. Av Konsumentverkets rapport 1995/96:51 ”Lighters and fire hazards” framgår att barns lek med tändare orsakat ett avsevärt antal bränder, vilka flera varit så våldsamma att lägenheter eller hus helt förstörts eller brunnit ned.

I rapporten anges även följande.

”Some were critical to the appearance of lighters, such as the bright or funny-looking logos ... Many officers pointed out that lighters are devices that produce fire, and the combination of fire and gadget is tempting for children to investigate.”

KO anser att den påtalade tändaren genom sin likhet med en leksak medför en ökad risk för brännskador och brandolyckor som i sin tur kan leda till dödsfall eller allvarlig personskada. Förutsättningar för att meddela säljförbud bör därmed föreligga. VAB tillhandahåller ett stort sortiment av tändare, varför ett säljförbud bör omfatta även andra tändare som kan utgöra lockelse på barn och förväxlas med en leksak.

I andra hand gör KO i denna del gällande följande.

För cigarettändare finns en harmoniserad standard benämnd Cigarettändare – Säkerhetskrav SS-EN ISO 9994:1996. Syftet med denna standard är att fastställa krav på tändare för att säkerställa en godtagbar säkerhet för normal användning eller rimligen förutsägbart missbruk av tändare. Om en tändare uppfyller kraven i standarden antas den uppfylla de säkerhetskrav som kan ställas på en tändare. För att bedöma skaderisken beträffande de påtalade cigarettändarna har Konsumentverket/KO låtit prova dem mot de krav som uppställs i BS-EN

ISO 9994:2002 Lighter Safety Specification, som är identisk med ovan nämnda standard. Provningsen utfördes av det ackrediterade bolaget SGS United Kingdom Ltd (Société Générale de Surveillance) (SGS), varför den brittiska standarden tillämpades.

Enligt standarden (punkten 4.7.2) skall tändare, vars låga går att reglera, kunna vara tända i 10 sekunder med tändaren i en sådan position att munstycket är 45° under horisontallinjen, vilket innebär att man nästan håller tändaren upp och ned och att lågan böjer sig uppåt. Vid detta moment skall lågan kunna brinna utan tecken på att några av tändarens delar bränns eller blir så missformade att de skapar fara. Resultatet av provningen enligt denna punkt var att tändaren som är utformad som en mobiltelefon inte uppfyllde standardens krav, eftersom lågan når alltför många delar som kan smälta.

Vidare skall tändare, vars låga går att reglera, enligt standarden (punkt 4.9) klara att motstå två minuter utan att framkalla fara med kontinuerligt tänd låga som är inställd i sitt maxläge i en vertikal upprätt position.

Den ena av de båda tändare som användes vid provningen hade en låga som sjönk från en höjd av 8 cm till 3 cm efter mindre än en minut och som efter 49 sekunder hade slocknat helt. Den andra tändaren betedde sig nästan på samma sätt och hade slocknat efter 1 minut och 20 sekunder. Båda tändarna hade vidare smält avsevärt kring tändmekanismen och de uppfyllde således inte heller standardens krav i denna del.

Tändaren utformad som en mobiltelefon saknar även instruktioner och varningsinformation, liksom produktkännetecken med information om tillverkare och ursprungsland. I standarden föreskrivs att sådan information skall lämnas.

Med hänsyn till att den aktuella tändaren inte uppfyller standardens krav på brinnegenskaper och produktinformation har denna inte en sådan utformning som krävs enligt standarden. Standarden är utformad för att säkerställa att tändare utformas på sådant sätt att risken för brandolyckor kan anses vara på en acceptabel nivå. En tändare som inte uppfyller standardens krav på brinnegenskaper måste därför anses innebära en särskild risk för skada på person eller egendom.

Yrkande 1 b)

Tändaren som är utformad som en penna medför en risk för att denna förväxlas med en vanlig penna. Ett barn som utan en vuxens sällskap kommer över tändaren kan lockas att använda den. Om barnet trycker där det går att trycka – och där barnet sett andra personer trycka på vanliga pennor – tänds en låga istället för att en pennspets kommer fram. Om pennan därvid hålls nära kroppen är risken för allvarliga brännskador överhängande. Om detta dessutom sker nära en gardin eller något annat lättantändligt föremål är risken för svåra skador, i värsta fall med dödlig utgång, stor. Förväxlingsrisken förstärks också av att produkten kan användas som penna.

KO anser med hänsyn härtill att tändaren genom sin likhet med produkter som inte är tändare medför en påtaglig risk för brandolyckor. Pennor används inte bara av vuxna utan även av barn och utgör en stor lockelse för dem. Att pennan helt oväntat kan generera en eldslåga innebär en särskild risk för skada på person eller egendom. Därmed föreligger förutsättningar för ett säljförbud även avseende denna tändare. VAB tillhandahåller ett stort sortiment av tändare. Ett säljförbud bör därför omfatta även andra tändare som bolaget tillhandahåller om det finns risk för att dessa kan förväxlas med andra produkter som genom sin utformning utgör en lockelse för barn.

I andra hand gör KO i denna del gällande följande.

Enligt ovan nämnda standard (SS-EN ISO 9994:1996, punkten 4.7.1) skall tändare vars låga går att reglera kunna vara tända i 5 sekunder i alla tänkbara handhållna positioner utan att tecken på att tändarens delar bränns eller förstörs så att tändaren blir farlig. Denna provning skall utföras när lågan är inställd i sitt maxläge.

Vid nämnda provning framkom det att den ena av två slumpvis utvalda exemplar av penn-tändaren kunde justera lågan upp till 7 cm. Inom kortare tid än 5 sekunder sjönk sedan lågan ned till ca 3 cm för att direkt flamma upp till sin ursprungliga nivå. På det andra exemplaret kunde man justera höjden upp till 6 cm. Fortsatte man sedan att skruva på justeringsratten började lågan att fladdra kraftigt. Vid provning enligt punkten 4.7.2, dvs. att tändarna hölls i en sådan position att munstycket var 45° under horisontallinjen, fanns för båda tändarna en tendens att lågan hamnade på användarens tumme. Vid provning enligt punkten 4.9 var lågans höjd på en av tändarna ursprungligen 15 cm för att efter ca 45 sekunder sjunka till 3 cm

och slockna helt efter en dryg minut, eftersom stora delar av tändmekanismen hade smält sönder. På den andra tändaren var lågans höjd ursprungligen 8 cm för att sjunka till 1,5 cm och slockna helt efter 1 minut och 45 sekunder av samma skäl som beträffande den första tändaren.

Även dessa tändare saknade instruktioner och varningsinformation samt produktkännetecken med information om tillverkare och ursprungsland.

Med hänsyn till att den i denna del påtalade tändaren inte uppfyller standardens krav på brinnegenskaper och produktinformation har inte heller denna en sådan utformning som krävs enligt standarden. Som redan påpekats måste en tändare som inte uppfyller standardens krav på brinnegenskaper anses innebära en särskild risk för skada på person eller egendom.

Yrkande 2

Enligt uppgift från VAB har mobiltelefon-tändaren sålts i 50 exemplar i Sverige och penn-tändaren i 100 exemplar. Det kan därför antas att ett stort antal tändare finns hos enskilda konsumenter i Sverige. Många konsumenter uppfattar sannolikt tändaren som en ”kul grej” som kanske är mindre praktisk att använda i jämförelse med en konventionell tändare. Risken är därför stor att tändaren blir liggande någonstans och kanske hittas av ett barn som är okunnigt om den dolda funktionen på vad som ser ut som en leksak eller en penna.

Skaderisken för de i målet påtalade tändarna kan endast undvikas om de töms på bränsle. Med hänsyn till risken för mycket allvarliga skador i de fall barn får åtkomst till tändarna är det angeläget att få bort produkterna från såväl marknaden som konsumentledet.

Enligt KO:s mening torde en återkallelsekampanj väcka relativt stort uppseende och därmed nå ut till fler konsumenter och medvetandegöra dessa om den betydande faran med tändare av den typ som påtalats i målet. Konsumenter som inte lämnar tillbaka tändaren i samband med en återkallelsekampanj kan i större utsträckning tänkas kasta tändaren än om konsumenten enbart fått information om skaderisken. Det finns därför en risk för att varningsinformation inte får samma skadeförebyggande effekt som en återkallelse eftersom ett större antal tändare då kan komma att finnas kvar i konsumentledet, vilket i sin tur ökar risken för att tändare av misstag läggs på en plats där ett barn kan hitta dem. Det totala antalet tändare

som kan tänkas återlämnas i samband med en återkallelsekampanj torde vidare inte vara så betydande att kostnaden för VAB blir alltför betungande. Med hänsyn härtill finns det skäl att meddela ett åläggande om återkallelse, vilket bör tillkännages genom annonsering i rikstäckande tidningar.

I andra hand gör KO i denna del gällande att VAB med hänsyn till det anförda, i vart fall, bör åläggas att informera om skaderisken med tändarna.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis gör KO således gällande att de påtalade cigarettändarna dels genom sin utformning, dels genom att inte uppfylla kraven enligt standarden SS-EN ISO 9994:1996 medför en särskild risk för skada på person eller egendom och att förutsättningar därmed föreligger att meddela säljförbud samt åläggande om återkallelse eller information i enlighet med KO:s yrkanden därom.

VAB

VAB har vidgått att bolaget sålt de i målet påtalade cigarettändarna. VAB har dock framhållit att detta skedde innan standarden EN 13869:2002 fastställdes. VAB har också gjort gällande att bolaget för ca ett år sedan upphörde att sälja de påtalade tändarna samt att bolaget även i övrigt tagit bort de tändare ur butikens sortiment som torde utgöra novelty lighters. Enligt VAB är det inte möjligt att återkalla de tändare bolaget sålt, eller informera om riskerna med dem, eftersom en klar majoritet av bolagets kunder är utländska turister.

KO

KO har genmält att den omständigheten att VAB inte längre saluför de påtalade tändarna inte utgör skäl mot ett försäljningsförbud. KO har dessutom anförts att även om tändarna saluförts innan standarden EN 13869:2002 fastställdes kan denna standard ge vägledning för vilka särskilda risker som de påtalade tändarna kan tänkas medföra.

BEVISNING

KO har som bevisning åberopat bl.a. de i målet ingivna cigarettändarna och provningsprotokoll avseende dessa samt Europakommissionens mandat till CEN avseende utarbetandet av den standard som sedermera kom att benämnas EN 13869:2002 och Konsumentverkets rapport 1995/96:51 "Lighters and fire hazards".

DOMSKÄL

Yrkande 1 a) och b) (säljförbud)

Enligt 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) (PSL) kan Marknadsdomstolen förbjuda en näringsidkare, som tillhandahåller en vara eller en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, att fortsätta med det. Förbudet får även avse annan liknande vara eller tjänst med samma skaderisk. I förarbetena till bestämmelsen (prop. 1988/89:23 s. 87) anförs att skaderisken skall vara så betydande att ett förbud inte uppenbarligen är ett alltför långtgående ingrepp. Vidare anförs att risker för dödsfall eller allvarlig personskada alltid bör föranleda ingripande, under förutsättning att ett sådant kan antas få någon praktisk effekt. Enligt tidigare förarbeten (prop. 1975/76:34 s. 128) kan ställningstagandet vid riskbedömningen grundas på provningar, rapporter om skadefall eller annan utredning. Av uttalanden i förarbetena och Marknadsdomstolens praxis (se bl.a. MD 2003:18 med där gjorda hänvisningar till äldre avgöranden) framgår vidare att säkerhetsnormer har stor betydelse vid den riskbedömning som skall göras.

Att barns lek med cigarettändare kan förorsaka våldsamma bränder med svåra person- och egendomsskador som följd framgår av utredningen i målet. De påtalade cigarettändarnas utformning i sig, dvs. att de är utformade som s.k. novelty lighters och att ett barn därigenom kan lockas att leka med dem, medför vidare, enligt Marknadsdomstolens uppfattning, att denna skaderisk måste anses öka avsevärt. Särskilt allvarligt är att de påtalade cigarettändarnas eldmekanism utformats på sådant sätt att de på ett överraskande sätt kan komma att tän-das vid sådan lek. Därtill kommer den omständigheten att novelty lighters numera, enligt vad som upplysts i målet, regleras i såväl svensk som europeisk standard. Vid nu angivna förhållanden är det utrett att de påtalade cigarettändarna medför sådan särskild risk för skada på person eller egendom som avses i 6 § PSL. Den omständigheten att försäljningen av de påtalade cigarettändarna numera upphört utgör inte skäl för att underlåta att meddela ett sälj-

förbud. KO:s i första hand framställda yrkanden om säljförbud skall vid denna bedömning bifallas. Förbudet bör dock utformas på sådant sätt att det avser ett förbud mot försäljning av de i målet påtalade cigarettändarna eller andra liknande tändare med samma skaderisk, dvs. tändare som utformats på sådant sätt att de liknar andra på marknaden existerande produkter som utgör en särskild lockelse för barn.

Yrkande 2 (återkallelse och informationsåläggande)

Enligt 7 § första stycket och 8 § första stycket PSL kan Marknadsdomstolen ålägga en näringsidkare som överlåtit en vara som medför särskild risk för skada på person eller egendom att antingen informera om skaderisken eller återkalla varan från den som innehar den. Ett sådant åläggande får dock enligt 11 § samma lag meddelas endast om det kan antas få en skadeförebyggande verkan som inte är obetydlig. Vid prövningen skall, enligt samma bestämmelse, beaktas i vilken omfattning varan kan antas finnas i behåll och brukas, skaderisken och omständigheterna i övrigt.

Som Marknadsdomstolen funnit medför de i målet aktuella cigarettändarna särskild risk för skada på person eller egendom. KO har inte ifrågasatt VAB:s uppgifter om att försäljningen upphörde för drygt ett år sedan och att bolaget då i Sverige hade sålt endast 50 exemplar av mobiltelefon-tändaren och 100 exemplar av penntändaren. VAB:s uppgift om att försäljningen till stor del skett till turister kan inte heller lämnas utan avseende. Med hänsyn härtill och med beaktande av att de påtalade cigarettändarna torde utgöra en förbrukningsvara finner Marknadsdomstolen – vid en samlad bedömning av risksituationen – att varken ett informationsåläggande eller ett åläggande om återkallelse kan antas få en skadeförebyggande verkan som är annat än obetydlig. KO:s yrkanden i denna del skall därför lämnas utan bifall.

Vite

Enligt 15 § PSL skall ett förbud förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt. Sådana särskilda skäl föreligger inte.

På Marknadsdomstolens vägnar

C H Fallenius

Ledamöter: Christer Fallenius, ordförande, Ingegerd Westlander, Per Eklund, Lars-Gunnar Mattsson, Sten Nyberg, Anders Stenlund och Barbro Wickman-Parak. Enhälligt

Sekreterare: Johan Rosén